

ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНИХ ОБ'ЄКТІВ У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ

Лариса СЕМЕНЮК

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ

semeniuk.ll@kntd.edu.ua

Навіть у стабільні для суспільства періоди іноді важко прогнозувати успіх або неуспіх у розвитку певного туристичного напрямку або об'єкту, а тим більше в часи криз. Важливими чинниками їх розвитку, серед інших, можна вважати соціально-культурну значущість, інформацію в медійному полі. Метою нашого дослідження є аналіз шляхів розвитку та популяризації певного туристичного об'єкту у кризовий період. Прикладом для розгляду є Гайворонська вузькоколія, яка є «туристичним магнітом» для двох областей – Кіровоградської та Вінницької.

Ключові слова: туристичні об'єкти, реклама, соціально-економічний розвиток, Гайворонська вузькоколійна залізниця.

Even during stable periods for society, it is sometimes difficult to predict the success or failure in the development of a specific recreational area or site, especially in times of crisis. Important factors in their development, among others, can include socio-cultural significance and media presence. The aim of our study is to analyze the ways to develop and promote a particular tourist site during a crisis period. An example for consideration is the Haivoron Narrow-Gauge Railway, which serves as a "tourist magnet" for two regions—Kirovohrad and Vinnytsia.

Keywords: tourist sites, advertising, socio-economic development, Haivoron Narrow-Gauge Railway.

Туризм є економічною галуззю, результативна діяльність у якій залежить від багатьох складових. Навіть у стабільні періоди розвитку суспільства іноді важко прогнозувати успіх або неуспіх у розвитку певного туристичного напрямку або об'єкту, а в часи криз тим паче. Важливими чинниками розвитку туристичного об'єкту, серед інших, можна вважати соціально-культурну значущість та інформацію про нього. Розгляду цих аспектів на прикладі Гайворонської вузькоколіїної залізниці присвячене наше дослідження.

Шлях до туристичної популярності цього об'єкту не був простим. Десь із 2010 року Укрзалізниця постійно озвучувала намір розібрати її як економічно неефективну, але під тиском місцевого населення та громадськості залишила. Фанати залізниць, красзнавці, ветерани-залізничники, журналісти сприяли організації перших туристичних виїздів на ретро-потягах. Із початком повномасштабних військових дій залізниця знову стала активно виконувати свої транспортні функції, а її популярність, завдяки медіа та поціновувачам вузькоколіїнок з усього світу, зробила її відомим туристичним об'єктом.

Залізниця є складною структурою, у якій є елементи, що мають туристичну привабливість. Зокрема, це музей техніки вузькоколіїної залізниці, міст через Південний Буг тощо. Одним із найбільш візуально впізнаваних об'єктів Гайворонської вузькоколіїнки є її залізничний вокзал. Опосередкованим підтвердженням оригінальності будівлі є те, що у відомому макеті українських залізниць «Мініленд» у Києві саме цей вокзал представлений як яскравий зразок залізничної архітектури, а сам макет відтворює також і частину вузькоколіїнки Гайворон – Рудниця.

Туристична функція для Гайворонської залізниці є похідною. Основна, все ж таки, логістична. Їх розвиток треба розглядати у певній єдності. Серед чинників, які сприяли збереженню і розвитку транспортно-туристичного об'єкту, можна виділити головні.

Соціальні фактори. 1. Вузькоколіїна залізниця це елемент транспортно-логістичної структури, підприємство, яке забезпечує робочі місця і сплачує податки, тому вона є об'єктом соціальної уваги як для мешканців регіону, так і для місцевої влади, і рішення щодо її функціонування завжди мають суспільний резонанс та вирішуються на основі певного

консенсусу. 2. Вузькоколійки в Європі і Україні є об'єктами «історичними», своєрідними пам'ятками технічної історії, і мають особливий суспільний статус.

Фактор кризових періодів. Пандемія COVID-19, російсько-українська війна стали не просто кризами, а подіями, які важко або неможливо передбачити. Та вони створили не тільки проблеми, а й відкрили можливості. Кризи стимулювали розвиток внутрішнього туризму, популярними стали тури невеликої часової протяжності і малими групами. Саме однододенні тури є основним продуктом, який пропонують туристичні фірми у співпраці з залізницею. Статистика свідчить, що з 2022 року, попри пандемію коронавірусу й збройну агресію росії, використання Гайворонської вузькоколійки з туристичною метою зросло. Повномасштабна війна стала фактором, який вплинув на поновлення і основних функцій вузькоколіїної залізниці й розширення графіку пасажирських перевезень. У нагоді стала віддаленість і незалежність від автомобільних шляхів, відносно низька вартість експлуатації рухомого складу, вектор спрямованості в бік заходу України та ін.

Інформаційні фактори. 1. Присутність об'єкту в медійному просторі, пряма та опосередкована інформація про нього, яка допомагає збільшити пізнаваність. 2. Фонова інформація, яка привертає увагу до цього туристичного об'єкту (наприклад: історичні відомості й місцеві міфи про залізницю і отаманщину періоду громадянської війни; історія об'єктів рухомого складу; історії людей, які працювали і працюють на цій залізниці; «кінематографічна» історія потягів і вагонів (їх знімали в багатьох художніх фільмах); особливості навколишніх ландшафтів тощо. 3. Опосередкована інформація, що розповсюджується в медіа та побутовому дискурсі, зазвичай проблемного характеру (наприклад, про стан залізниці, її долю), яка швидко запам'ятовується, обговорюється і надає можливості для інтерпретації.

Вузькоколійка сьогодні активно пропонує певний туристичний продукт – тури різної протяжності і насиченості подіями, з орієнтацією на різні групи населення тощо. Зазвичай ретро-тури залізницею відбуваються раз на місяць. Для зручності пасажирів навіть призначається курсування безпересадкових причіпних вагонів сполученням Київ – Гайворон та Львів – Гайворон, діють транзитні маршрути, що доправляють туристів до Гайворона зі Львова і Києва звичайною залізницею. У цьому переваги станції, до якої підходить і широка і вузька колії. Пропонуються як стандартні тури у складі поїзда з пасажирськими вагонами, так і особливі тури, наприклад: тепловозний ретро-тур із вантажно-пасажирським поїздом.

Маємо зазначити, що об'єкти індустріального туризму, до яких безумовно можна віднести вузькоколіїну залізницю «Гайворон – Рудниця», мають великий потенціал і туристичну привабливість для мешканців усіх областей України. Їх збереження й відновлення є важливими для розвитку як внутрішнього, так і зовнішнього туризму. Наголосимо на декількох тезах: 1) особливістю цієї залізниці є те, що це діючий транспортний об'єкт, туристичні функції якого є додатковими, але саме туристична пізнаваність не дає їй зникнути; 2) вузькоколіїна залізниця, як інфраструктурний комплекс, є елементом промислової культури країни, культурно-технічною пам'яткою, важливою і для майбутніх поколінь; 3) вона є складовою європейської індустріальної історії, елементом, який ілюструє інтегральні та диференційні риси світового технічного процесу, і тому є цікавою для закордонного споживача туристичних послуг; 4) залізниця дає можливість не тільки туристам, але й місцевим мешканцям краще зрозуміти своєрідність регіону, її значущість та зв'язки з природним, історичним і культурним середовищем; 5) активна діяльність цього туристичного об'єкту на території громади позитивно впливає на динаміку локальної економіки, сприяє створенню нових робочих місць, залученню додаткового фінансування тощо.